Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства

05-02-275

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної,

методичної та виховної роботи

_____О.А. Лагоднюк

“_____”_____2019 року

Національний університет
водного господарства
та природокористування

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
PROGRAM OF THE DISCIPLINE

«МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ»
«MANAGEMENT AND ECONOMICS OF NATURE USE»

Спеціальність	101 «Екологія»
Specialty	101 «Ecology»

Рівне – 2019

Національний університет

Робоча програма навчальної дисципліни **«Менеджмент та економіка природокористування»** для студентів які навчаються, за спеціальністю 101 «Екологія», Рівне: НУВГП, 2019. – 14 с.

Розробник: Клименко О.М., д.с.-г.н., професор кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства
Протокол від «30» січня 2019 року № 8

Завідувач кафедри екології, технології захисту
навколишнього середовища та лісового господарства

_____ (М.О. Клименко)

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю 101 «Екологія»
Протокол від “30” січня 2019 року № 7

Голова науково-методичної комісії _____ (М.О. Клименко)

© Клименко О.М., 2019 р.
© НУВГП, 2019 р.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ВСТУП

Робоча програма навчальної дисципліни «Менеджмент та економіка природокористування» розроблена на підставі освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності «Екологія».

Предметом вивчення дисципліни є інструменти управління раціональним використанням природних ресурсів, ринки природних ресурсів та політика ціноутворення а також екологізація виробництва і суспільства в цілому.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Менеджмент та економіка природокористування» є обов'язковою навчальною дисципліною навчального плану підготовки магістрів за освітньою програмою «Екологія».

Дисципліна ґрунтується на загальних екологічних і економічних законах і взаємодіє з природничими і економічними науками. Вивчення дисципліни передбачає цілеспрямовану роботу над опрацюванням спеціальної літератури, активну роботу на лекціях, практичних заняттях та самостійну роботу. Вимоги до знань та умінь визначаються галузевими стандартами вищої освіти України.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Анотація

Дисципліна «Менеджмент та економіка природокористування» передбачає теоретичну та практичну підготовку студентів для вирішення конкретних завдань з управління і економіки природокористування та екологічної політики у умовах переходу країни на ринкові принципи господарювання.

Дана дисципліна закладає основи формування у майбутніх спеціалістів ринкового мислення, озброює їх науковою методологією прийняття управлінських рішень, пов'язаних із природним механізмом функціонування народного господарства та перспективними напрямками соціально-економічного розвитку суспільства в умовах обмеженості природних ресурсів.

Ключові слова: природні ресурси, природокористування, рента, оцінка природних ресурсів, економічні збитки, екологізація виробництва.

Abstract

The discipline "Management and economics of nature use" envisages theoretical and practical training of students for solving specific problems in management and economics of nature management and environmental

Національний університет водного господарства та природокористування

policy in the conditions of transition of the country to market principles of management.

This discipline provides the basis for the formation of future specialists in market thinking, arranges their scientific methodology for making managerial decisions related to the natural mechanism of functioning of the national economy and the perspective directions of socio-economic development of society in the conditions of limited natural resources.

Key words: natural resources, nature management, rent, estimation of natural resources, economic losses, ecologization of production.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>Денна форма навчання</td><td>Заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів, відповідних ECTS – 4</td><td>Галузь знань:
10 «Природничі науки»</td><td colspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td>Модулів: 1</td><td rowspan="5">Спеціальність:
101 «Екологія»</td><td colspan="2">Рік підготовки</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Змістових модулів: 2</td><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестри</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин: 120</td><td>1</td><td>1</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="8">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 4
СРС – 8</td><td rowspan="8">Рівень вищої освіти
магістр</td><td>20 год.</td><td>2 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні</td></tr>
<tr><td>20 год.</td><td>10 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>80 год.</td><td>108 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид підсумкового контролю:</td></tr>
<tr><td colspan="2">залік</td></tr>
</table>

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 33,3% до 66,7%;

для заочної форми навчання – 10,0% до 90,0%.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Менеджмент та економіка природокористування» є формування у студентів сучасного економічного мислення та спеціальних знань, спрямованих вирішувати еколого-економічні проблеми, виходячи з національних і міжнародних інтересів, визначити цілі та поточні пріоритети, обґрунтувати напрямки регіонального природокористування з визначенням їх екологічної і соціально-економічної ефективності.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є**:**

- вивчення економічних аспектів взаємодії суспільства і природи;
- виявлення негативного впливу господарської діяльності на довкілля;
- характеристика сучасних протиріч між потребами соціально-економічного розвитку і можливостями екосистем;
- оцінка природних ресурсів і пошук економічних механізмів досягнення раціональнішого їх використання (різні форми оплати за природні ресурси, прогресивні технології, безвідходне виробництво та ін.);
- аналіз процесу залучення ресурсів довкілля в цінову систему на підставі визначення економічної цінності компонентів довкілля;
- аналіз спроможності ринкової системи забезпечити ефективне використання ресурсів довкілля;
- аналіз реальної ситуації, яка склалась у певній галузі, та розробка заходів на перспективу.

За результатами вивчення дисципліни студенти повинні:

- **знати:**

- основні поняття, підходи і концепції сучасного природокористування;
- класифікацію та основні види природних ресурсів;
- природні ресурси країни та регіону;
- методи обґрунтування основних напрямків природокористування та механізм державного регулювання у сфері використання, охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу;
- джерела фінансування природоохоронних заходів;
- шляхи екологізації виробництва.

- **вміти:**

- оцінювати вартість природних ресурсів;

Національний університет

- визначити вплив використання природно-ресурсного потенціалу на економічну господарську діяльність і навколишнє середовище;

- розраховувати суми зборів за спеціальне використання природних ресурсів;

- розраховувати економіко-екологічну ефективність впроваджуваних природоохоронних заходів;

- визначити шляхи оздоровлення екологічної ситуації та створення сприятливих умов для життєдіяльності населення.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Модуль 1

Змістовий модуль №1. Організаційно-методичні аспекти економіки природокористування

Тема 1. ***Поняття і сутність економіки природокористування.***

Суть природокористування та основні передумови виникнення науки. Сутність понятійного апарату природокористування: природне середовище, природні умови, природні ресурси, раціональне природокористування. Основні закономірності та принципи природокористування. Еколого-економічна сутність природокористування.

Тема 2. ***Природно-ресурсний потенціал.***

Поняття природно-ресурсного потенціалу. Природно-ресурсний потенціал як фактор соціально-економічного розвитку. Класифікація природних ресурсів. Структура природно-ресурсного потенціалу: земельні ресурси, мінерально-сировинні, водні лісові, біологічні ресурси. Проблеми відтворення природних ресурсів та його фінансування.

Тема 3. ***Природні ресурси України та їх потенціал.***

Земельні ресурси України. Лісові ресурси України. Водні ресурси України. Мінеральні ресурси України. Природно-ресурсний потенціал Рівненської області.

Тема 4. ***Еколого-економічна оцінка природних ресурсів*****.**

Економічна оцінка природних ресурсів. Витратна концепція оцінки природних ресурсів. Рентна концепція оцінка природних ресурсів. Абсолютна економічна оцінка природних ресурсів. Порівняльна економічна оцінка природних ресурсів. Напрями удосконалення оцінки природних ресурсів в Україні.

Національний університет

Тема 5. ***Еколого-економічні механізми природокористування.***

Еколого-економічні показники: оцінка і ставки. Економічні механізми в регулюванні товарно-грошових відносин. Економічні інструменти в регулюванні природокористування. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії. Форми еколого-економічних інструментів

Тема 6. ***Економічний механізм природокористування*****.**

Структура економічного механізму в сфері природокористування. Поняття загального і спеціального використання природних ресурсів. Нормативи і межі природокористування. Плата за використання земельних, лісових водних і мінерально-сировинних ресурсів. Фінансування охорони і відтворення природних ресурсів.

Тема 7. ***Економіка навколишнього середовища*****.**

Оцінка стану навколишнього середовища. Основні чинники екологічної кризи. Техногенний тип економічного розвитку. Можливі шляхи подолання екологічної кризи. Концепція розвитку з урахуванням екологічних обмежень. Стійкий економічний розвиток.

Національний університет

Змістовний модуль №2. Менеджмент природокористування

Тема 8. ***Інституціональні механізми управління.***

Права власності на природні ресурси. Державна система регулювання природокористування. Оподаткування у сфері природокористування.

Тема 9. ***Управління природокористуванням.***

Управління природокористуванням та його правові основи. Повноваження ВР України в галузі природокористування. Повноваження КМ України в галузі управління природокористуванням. Повноваження місцевих органів влади в галузі управління природокористуванням. Повноваження спеціальних органів в галузі управління природокористуванням. Система екологічних стандартів і нормативів.

Тема 10. ***Аспекти екологізації виробництва*****.**

Екологізація та передумови її проведення. Інфраструктура екологічно безпечного виробництва. Управління екологізацією виробництва. Процедури екологічного управління, міжнародні стандарти екологічного менеджменту і аудиту. Екологічна модернізація виробництв

Національний університет водного господарства та природокористування

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Всього	у тому числі				Всього	у тому числі			
		л	п	інд	ср		л	п	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модуль 1										
Змістовий модуль 1. Організаційно-методичні аспекти економіки природокористування										
Тема 1. Поняття і сутність економіки природокористування.	10	2	-	-	8	13	2		-	11
Тема 2. Природно-ресурсний потенціал.	10	2	-	-	8	11	-		-	11
Тема 3. Природні ресурси України та їх потенціал.	10	2	-	-	8	11	-		-	11
Тема 4. Еколого-економічна оцінка природних ресурсів.	14	2	4	-	8	13	-	2	-	11
Тема 5. Еколого-економічні механізми природокористування.	18	2	8	-	8	17	-	6	-	11
Тема 6. Економічний механізм природокористування.	16	2	6	-	8	13	-	2	-	11
Тема 7. Економіка навколишнього середовища.	10	2	-	-	8	11	-	-	-	11
Разом за змістовим модулем №1	88	14	18	-	56	89	2	10	-	77

Національний університет
водного господарства
та природокористування

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 2. Менеджмент природокористування										
Тема 8. Інституціональні механізми управління.	10	2	-	-	8	11	-	-	-	11
Тема 9. Управління природокористуванням.	12	2	2	-	8	10	-	-	-	10
Тема 10. Аспекти екологізації виробництва.	10	2	-	-	8	10	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 2	32	6	2	-	24	31	-	-	-	31
Разом	**120**	**20**	**20**	**-**	**80**	**120**	**2**	**10**	**-**	**108**

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема і зміст практичних занять	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Економічний механізм землекористування. Грошова оцінка земель	4	2
2	Економічний механізм лісокористування. Економічна оцінка лісових ресурсів	4	2
3	Економічний механізм водокористування	2	2
4	Економічний механізм користування надрами	4	2
5	Економічний механізм використання рибних та інших водних біоресурсів	2	2
6	Економічний механізм спеціального використання диких тварин	2	-
7	Система державного управління природокористуванням	2	-
	Разом	**20**	**10**

Національний університет
водного господарства
та природокористування

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента полягає у поглибленні знань та умінь з усіх тем навчальної дисципліни. Самостійна робота потребує опрацювання додаткової навчальної літератури, нормативних документів, наукових праць та періодичних ділових видань.

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

20 год. – підготовка до аудиторних занять;

24 год. – підготовка до контрольних заходів;

36 год. – опрацювання окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях.

Розподіл годин самостійної роботи для студентів заочної форми навчання:

6 год. – підготовка до аудиторних занять;

24 год. – підготовка до контрольних заходів;

78 год. – опрацювання окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Природні ресурси та проблеми вичерпності окремих видів природних ресурсів	3	6
2	Господарський механізм управління процесом природокористування та його основні важелі	3	6
3	Правове регулювання природокористування	3	6
4	Науково-технічний прогрес і його вплив на використання природних ресурсів	3	6
5	Безвідходні технології та основні напрямки їх реалізації в економіці України	3	6
6	Економічні механізми управління природокористуванням у США	3	6
7	Економічні механізми управління природокористуванням у Японії	3	7

8	Економічні механізми управління природокористуванням у Німеччині	3	7
9	Напрямки екологізації економіки України	3	7
10	Глобалізація світової економіки як магістральний напрям розвитку людства	3	7
11	Основні напрямки інноваційної діяльності у сфері природокористування	3	7
12	Пріоритети розвитку екологічного підприємництва	3	7
	Разом	**36**	**78**

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

В процесі проведення лекційних та практичних занять використовуються такі методи активного навчання: диспути та дискусії; тематичні тести; ділові ігри; ситуаційні завдання, кейс-задачі, комплексні розрахункові завдання тощо.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Оцінювання навчальних досягнень студентів за усіма видами навчальних робіт проводиться за поточним контролем.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у письмовій формі. Контрольні завдання за змістовим модулем проводяться шляхом тестування у Центрі оцінювання якості освіти НУВГП. Перевірка практичних умінь здійснюється під час практичних занять і за результатами виконання самостійної роботи.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінювання.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного контролю з навчальної дисципліни «Менеджмент та економіка природокористування», є:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;

- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;

- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);

- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі.

Критерії оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних, результати самостійної роботи студентів) проводиться у % від кількості балів, виділених на завдання, із заокругленням до цілого числа:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Розподіл балів, які отримують студенти денної форми навчання

Поточний контроль										**Сума**
Змістовий модуль 1 (70 балів)							**Змістовий модуль 2 (30 балів)**			
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	**100**
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	

В заліковій відомості результати навчання проставляються за двома шкалами – 100-бальною та національною. Зараховано виставляються тільки тим студентам, які виконали всі види навчальної роботи, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни, і набрали за результатами поточного контролю не менше 60 балів.

Національний університет водного господарства та природокористування

Шкала оцінювання

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	зараховано
82 – 89	
74-81	
64-73	
60-63	
35-59	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Менеджмент та економіка природокористування» містить такі складові:

- опорний конспект лекцій на паперовому носії;
- опорний конспект лекцій на електронному носії;
- друкований роздатковий матеріал;
- візуальний супровід лекційного матеріалу (мультимедійні презентації)

11. ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Борейко В. І. Економіка довкілля та природокористування: Навч. посібник / В. І. Борейко. – Рівне: НУВГП, 2011. – 255 с.

2. Довідник з питань економіки та фінансування природокористування природокористування і природоохоронної діяльності. Під ред. Шевчука В, Пилипчук М., Карпенко Н. та ін. – К: Геопринт, 2000. – 411с.

3. Коржнев М. М. Економіка природокористування / М. М. Коржнев – К.: Вид. КНУ. – 2005. – 99 с.

4. Макарова Н. С. Економіка природокористування: Навч. посібник / Н. С. Макарова, Л. Д. Гармідер, Л. В. Михальчук – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 322 с.

Національний університет водного господарства та природокористування

5. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підручник / за ред. Л.Г. Мельника, М.К. Шапочки. – Суми : ВТД „Унів. книга”, 2006. – 759 с.

6. Трушина Т.П. Экологические основы природопользования. – Ростов н/Д: «Феникс», 2001.- 384 с.

Допоміжна

1. Водний кодекс України. м. Київ, 6 червня 1995 року N 213/95-ВР.

2. ДСТУ ІСО 14001-97 Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування. – К.: Держстандарт, 1998.

3. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища». - Київ, 1991.

4. Закон України “Про охорону атмосферного повітря”. м. Київ, 16 жовтня 1992 року N 2707-XII.

5. Закон України ”Про природно-заповідний фонд” м. Київ, 16 червня 1992 року N 2456-XII.

6. Закон України ”Про рослинний світ” м. Київ, 9 квітня 1999 року N 591-XIV.

7. Закон України ”Про відходи” м. Київ, 5 березня 1998 року N 187/98-ВР.

8. Земельний кодекс України. м. Київ, 18 грудня 1992 року N 561-XII.

Національний університет водного господарства та природокористування

12. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75) / [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://lib.nuwm.edu.ua/
2. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua
3. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.libr.rv.ua
4. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cbs.rv.ua
5. Цифровий репозиторій НУВГП / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ep3.nuwm.edu.ua/